

Een eersterangsbron : Bureauverslagen van de Belgische Socialistische Partij 1944 - 1978

Piet Creve, departement Archief (AMSAB)

In de nasleep van de splitsing van de unitaire socialistische partij eind 1978 stelde zich een probleem met de archieven die zich bevonden op de zetel van de partij in Brussel. Uiteindelijk kwam het tot een verdeling van het materiaal tussen het Instituut Emile Vandervelde (IEV) en het AMSAB. Deze opsplitsing is evenwel gebeurd op basis van archivalisch weinig relevante criteria zoals de taal van de stukken. Aangezien het Frans lange tijd de voertaal was van de topbijeenkomsten van de BSP, kwamen de bureauverslagen terecht in het IEV.

Wat het AMSAB kreeg, was een collectie waarin, naast het eigenlijke partijarchief, talrijke bundels van andere archiefvormers staken: het Centrum voor Sociale Actie, SM Het Beste Boek en andere. Deze collectie is bewaard en ontsloten onder de naam "collectie 75. Socialistische Partij". Wat de partij betreft, betekende het ontbreken van vrijwel alle archiefmateriaal van de bureauvergaderingen van de BSP echter een zeer grote lacune.

Deze belangrijke leemte is nu opgevuld. Van het IEV kreeg het AMSAB de verslagen van het bureau. Het gaat om originele dubbels of om fotokopieën die het IEV voor het AMSAB maakte. Naast de eigenlijke verslagen zijn er ook agenda's en werkdocumenten. Het oudste verslag dateert van 22 juni 1944; het jongste van 11 oktober 1978. Voor een bureauvergadering van 16 oktober is nog een uitnodiging gemaakt, maar die draagt de handgeschreven vermelding "annulée".

De "Catéchisme du Prolétaire" van Victor Tedesco

Rik Hemmerijckx, departement Archief
(AMSAB)

In de socialistische beweging heeft er lange tijd een traditie bestaan om het gedachtengoed te populariseren via catechismussen⁽¹⁾. Eén van die merkwaardige catechismussen is ongetwijfeld de "Catéchisme du Prolétaire" van Victor Tedesco.

Tedesco (1821-1897) was advocaat aan de Luikse balie, die in de jaren 1845 een actieve rol speelde in de links radicale republikeinse kringen te Brussel. Hij was lid van de Bond der Kommunisten en in 1847 behoorde hij ook tot de stichters van de Association Démocratique, samen met o.m. Karl Marx. Naar aanleiding van de revolutionaire gebeurtenissen van Risquons-Tout werd Tedesco in 1848 gearresteerd en veroordeeld tot 30 jaar opsluiting. In gevangenschap schreef hij zijn "Catéchisme du Prolétaire". Het AMSAB bezit twee met de hand geschreven boeken, waarin drie versies van "Le Catéchisme du Prolétaire" werden opgenomen, alsook een aantal toespraken (o.m. van Louis Blanc, Felix Pyat, A. de Lamartine en V. Tedesco) en een verzameling mooi verluchte revolutionaire liederen uit de periode 1789 tot 1848. De twee boeken bevonden zich oorspronkelijk in de **Ansele-bibliotheek**.

In de geschiedenis van het politieke denken in België neemt de "Catéchisme du Prolétaire" een bijzondere plaats in. Tedesco heeft het ontstaan van het "Communistisch Manifest" van Karl Marx van nabij meegemaakt (hij is zelfs enige tijd bezig geweest met de vertaling ervan) en zijn "Catéchisme du Prolétaire" moet dan ook beschouwd worden als het eerste politieke werk dat rechtstreeks geïnspireerd was door het marxistisch gedachtengoed. Preciese toedracht van deze zaak vormde in het begin van de jaren '60 de inzet van een discussie in de academische wereld⁽²⁾. De "Catéchisme du Prolétaire" van V. Tedesco be-

hoort daarmee meteen tot de oudste stukken uit het AMSAB-archief.

- (1) Gaspar (A.). L'histoire de la propagande par le catéchisme. In : Socialisme, 1967, 79, pp. 90-117.
 (2) Kuypers (J.). La contribution de Victor Tedesco à l'élaboration du Manifeste Communiste de 1848. In : Socialisme, : 1964, 1, pp. 73-82
 Gaspar (A.). Le Manifeste du Parti Communiste et le Catéchisme des Prolétaires de Victor Tedesco. In : Socialisme, 1960, 41, pp. 664-671.

Archief van Sam Herssens, communistisch militant

Rik Hemmerijckx, departement Archief (AMSAB)

Het AMSAB heeft het archief verworven van een niet onbelangrijk communistisch leider: Sam Herssens. Als militant van de vakbond der Brusselse typografen sluit hij zich in 1925 aan bij de KPB. Na de trotskistische afsplitsing van 1928 wordt hij opgenomen in het federaal comité. Van 1929 tot 1932 volgt hij cursussen aan de leninistische school te Moscou. In 1932 wordt hij redacteur van Le Drapeau Rouge en na 1935 wordt hij aangesteld tot nationaal administratief secretaris en later tot secretaris van de Brusselse federatie.

Na zijn arrestatie en deportatie naar Frankrijk maakt hij vanaf de zomer van 1940 deel uit van de clandestiene leiding van de Brusselse federatie. Na juni 1941 krijgt hij de leiding van verschillende federaties tot zijn arrestatie in juli 1943. Na zijn deportatie naar Buchenwald keert hij in april 1945 terug naar België. In die naoorlogse periode wordt hij opnieuw een belangrijk figuur in het nationaal partijapparaat. Hij is directeur van de centrale partijschool (1945-1947), lid van het Centraal Comité (1942-1954) en het Politiek Bureau (1946-1954), volksvertegenwoordiger (1945-1951) en secretaris van de Brabantse federatie (1948-1951). Als volgeling van Edgard Lalle-

mand heeft hij de machtswissel na het congres van Vilvoorde (1954) nooit echt verteerd. Hij blijft redacteur van Le Drapeau Rouge tot hij in 1964 de partij verlaat om zich aan te sluiten bij de chinese KP van Jacques Grippa⁽¹⁾.

Het archief van Sam Herssens heeft alleen betrekking op de naoorlogse periode. Het bevat een vrij interessant dossier over de werking van de Brabantse federatie tijdens de jaren 1948-1951, waarin onder meer de toespraken en nota's van Herssens, alsook een aantal interne rapporten. De artikels, die Herssens in Le Drapeau Rouge (1957-1964) en La Voix du Peuple (1964-1965) publiceerde bevinden zich eveneens in het archief.

- (1) Gotovitch (J.). Du Rouge au Tricolore. Bruxelles, 1992, p. 530.

Collectie : De mijnwerkersstaking van 1932

Rik Hemmerijckx, departement Archief (AMSAB)

De mijnwerkersstaking van 1932 neemt in het collectief geheugen van de Belgische arbeidersbeweging nog steeds een belangrijke plaats in⁽¹⁾. Ze wordt geplaatst in het kader van de grote algemene stakingen van de Belgische arbeidersbeweging en wordt vooral vergeleken met de revolutie van 1886 in Wallonië. Het is niet toevallig dat Leo Michiels een beeld van de stakingsgebeurtenissen van 1932 heeft genomen als illustratie voor de voorpagina van zijn "Geschiedenis van de Europese Arbeidersbeweging"⁽²⁾.

De staking van 1932 brak uit in volle crisisperiode, een periode van zwarte miserie, die in de ophefmakende documentaire film van Henri Storck "Misère au Borinage" treffend werd in beeld gebracht⁽³⁾. Het was een staking van ontketende